

на остаточне значення помилки прогнозування залишається цікавою задачею, яка ще досі не розв'язана.

Остаточне рішення про вибір потрібної точності прогнозування приймає замовник, описуючи відповідні критерії в технічному завданні на створення прогнозу.

Етап 5. Коригування прогнозів.

На цьому етапі здійснюється розрахунок кінцевого довгострокового прогнозу. У разі потреби розраховуються та аналізуються сценарні прогнози. Проводиться аналіз відповідності прогнозів технічному завданню, іншим прогнозам. Слід зазначити, що довгострокові прогнози можуть мати не числовий, а якісний характер, а тому мають бути розроблені певні механізми для перевірки їхньої точності.

Етап 6. Аналіз результатів.

На цьому етапі після початку прогнозного горизонту здійснюється аналіз відповідності прогнозів поточної ситуації. У разі потреби вносяться корективи до довгострокового прогнозу. Також розраховується довгостроковий прогноз на довший термін. Особливо важливим цей етап стає у випадку очікування економічних криз чи бумів.

Висновки

Усі розглянуті етапи є надзвичайно важливими для розрахунку довгострокового прогнозу. Неврахування лише одного фактора може призвести до отримання вкрай некоректних прогнозів. Слід пам'ятати, що чим більший прогнозний горизонт, тим більша вага будь-якої помилки, а значить значно нижча точність прогнозів.

Звичайно, що результати всіх етапів можуть коригуватися, уточнюватися та вдосконалюватися після завершення наступного етапу. З одного боку це свідчить про недосконалість технічного завдання, а з іншого – сприяє підвищенню точності довгостроко-

вого прогнозу. Варто відмітити, що навіть чітко виконання всіх етапів не може гарантувати отримання високоякісних довгострокових прогнозів. Основна причина цього полягає у змінності світу, у суттєвих структурних перетвореннях, перерозподілі сфер впливу, вичерпності ресурсів, форс-мажорних обставинах тощо.

Потрібно відзначити, що довгострокове прогнозування – це процес, який не закінчується в момент отримання прогнозу, він має постійно коригуватися у зв'язку з отриманням нової інформації. Таким чином, для отримання постійних довгострокових прогнозів потрібно утворювати спеціальні постійно діючі проекти чи відділи з висококваліфікованими фахівцями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гесць В. М. та ін. Моделі і методи соціально-економічного прогнозування. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. – 396 с.
2. Ставицький А. В., Хом'як В. Р. Вплив монетарної політики на економічну безпеку України // Фінанси України. – №10. – 2007. – С. 51–59.
3. Webby R., O'Connor M. Judgmental and statistical time series forecasting: a review of the literature // International Journal of Forecasting. – 1996. – №12. – Р. 91–118.
4. Turner D. The role of judgement in macroeconomic forecasting // Journal of Forecasting. – 1990. – №9. – Р. 315–346.
5. Collopy F., Armstrong J.S. Rule based forecasting: Development and validation of an expert systems approach to combining time series extrapolation // Management Science. – 1992. – №3. – Р. 1394–1414.
6. Armstrong J.S., Collopy F. Causal forces: Structuring knowledge for time series extrapolation // Journal of Forecasting. – 1993. – №12. – Р. 103–115.
7. Черняк О. І., Ставицький А. В. Динамічна економетрика. – К., 2000. – 120 с.

УДК 330.341. 1

ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ СФЕРИ ТА ІННОВАЦІЙНОЇ КОМПОНЕНТИ В ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

В. М. Євтушенко

Постановка проблеми. Експерти Міжнародного Валютного Фонду, Всесвітнього Банку, інших світових і міжнародних організацій прогнозують підвищення темпів розвитку економіки, заснованої на знаннях, для тих країн, які перебудовують її на цих засадах. Особливо це стосується країн, які не є експортерами нафти і інших природних ресурсів. Результати аналізу інтелектуальної бази даних КАМ (Knowledge Assessment Methodology) Всесвітнього Банку (показників виміру індексів знань

і економіки, заснованої на знаннях), підтверджують думку експертів. Нині наука стає виробничим сектором економіки, основним фактором, який забезпечує конкурентоспроможність країни. У світі відбуваються глобальні зміни – центр економічної й політичної активності зміщується з Європи і США в Азію і ряд інших регіонів. У Китаї, Південній Кореї, Індії, Сінгапурі, Бразилії, Тайвані та цілому ряді інших держав макроекономічний підйом супроводжується *розвитком інноваційних систем, зростанням кількості і якості наукових результатів*, що становлять основу істотної частини нової економіки.

Головний ефект економіки, заснованої на знаннях, полягає не стільки у випуску високотехнологічної продукції, скільки в її використанні в усіх галузях і сферах. Тому дослідження підходів до оцінки ефективності інноваційної сфери і результатів діяльності наукових організацій є актуальною проблемою сьогодення.

Метою статті є дослідження особливостей міжнародних систем показників, що відображають рівень розвитку інноваційної системи національної економіки, а також методик для оцінювання рівня розвитку та ефективності інноваційної сфери.

Виклад основного матеріалу. У сучасній світовій практиці існує значна кількість різних показників, підходів і методик для оцінювання рівня розвитку інноваційної діяльності на макрорівні. Так, деякі дослідники [1, 2] оцінюють ефективність інноваційної діяльності, виходячи з класичного визначення ефективності: кількісна зміна співвідношення витрат ресурсів і результатів інноваційної діяльності, тобто інтенсивність розвитку. Очевидно, найбільш прийнятними показниками для об'єктивної оцінки є співвідношення змін витрат і результатів. Разом з тим інтенсивний розвиток макросистеми є лише одним із можливих варіантів. Крім того, ефективність може визначатися і якісними показниками, зокрема: стан законодавчого середовища, рівень розвинутої інфраструктури тощо [3].

Різні міжнародні організації розробляють власні системи показників, які визначають рівень розвитку інноваційної системи національної економіки.

Серед найчастіше використовуваних у світовій практиці, у тому числі для порівняння, можна навести такі підходи до оцінки ефективності інноваційної сфери:

1) *Індекс науково-технічного потенціалу* (technology index, Всесвітній економічний форум (ВЕФ)) як складова інтегрального показника оцінки рівня конкурентоспроможності країни в глобальній економіці.

Відповідно до методики експертів ВЕФ можливість досягнення стійкого економічного зростання в середньостроковій і довгостроковій перспективі рівною мірою залежить від трьох категорій змінних: ма-

кроекономічне середовище, державні інститути і технологія (інновації). Залежно від цього всі країни поділені на дві групи: інноваційні і неінноваційні [4, 5].

Країни першої групи характеризуються тим, що їхні економіки в основному розвиваються завдяки здатності до впровадження нововведень. У другій групі, технологічні поліпшення досягаються частково через інновації, а частково шляхом копіювання або застосування технологій, раніше розроблених у країнах першої групи.

Індекс інноваційного потенціалу розраховується на основі таких даних: кількість патентів на 1 млн. населення; позиція країни щодо рівня технологічного розвитку; внесок іноземних інвестицій в інноваційну діяльність місцевих фірм; витрати компаній на НДДКР; якість науково-дослідних інститутів тощо [3].

За даними рейтингу незалежної міжнародної організації ВЕФ «Global Competitiveness Report» [6], за індексом конкурентоспроможності економічного розвитку з 131 країни в 2007 р. в числі перших були США, Швейцарія, Данія, Швеція, Німеччина, Фінляндія, Сінгапур, Японія, Великобританія та Нідерланди. У 2008 р. (з 130 країн) перша четвірка країн у рейтингу не змінилася з минулого року. Крім того, до списку увійшли Сінгапур, Фінляндія, Німеччина, Нідерланди, Японія і Канада. Найбільш конкурентоспроможною державою у світі визнані США. Україна у цьому рейтингу займає відповідно 73 та 72 місця.

2) *Система інноваційних показників* (innovation indicators) Комісії Європейських співтовариств (КЕС), яка використовується для порівняльного аналізу оцінки розвитку інноваційної діяльності в країнах ЄС.

Система включає 16 індикаторів, розділених на чотири групи [7]: людські ресурси; генерація нових знань; передача (трансфер) і використання знань; фінансування інновацій, результати інноваційної діяльності.

Оцінка інноваційної діяльності за запропонованою методикою дає змогу зіставляти показники різних країн і визначати сфери, які вимагають додаткових зусиль з боку приватних організацій і держави. Розроблена система індикаторів містить традиційні показники, засновані на статистиці досліджень і розробок Євростату і Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), патентній статистиці, а також використовує індикатори, інформацію для яких ожержують у результаті проведення спеціальних досліджень [3].

3) *Оцінка технологічної конкурентоспроможності* країн, розроблена в 1991 р. американським Національним науковим фондом (NCF).

База даних NCF має найбільшу у світі широту розповсюдження наукової діяльності. Відповідно до методики NCF як індикатори оцінки технологічної конкурентоспроможності країни використовуються п'ять

узагальнюючих показників [8–10]: чотири з них розглядаються як вхідні, що визначають умови для забезпечення інноваційного розвитку й конкурентоспроможності, а п'ятий вважається вихідним, що характеризує результат інноваційної діяльності, тобто технічний і технологічний стан виробництва.

Серед таких узагальнюючих показників розраховуються: індикатор національної орієнтації (NO) призначений для оцінки дій уряду й бізнес-співтовариства, спрямованих на досягнення технологічної конкурентоспроможності країни; індикатор соціально-економічної інфраструктури (SE); показник технологічної інфраструктури (TI), який характеризує наявність соціально-економічних інститутів, що забезпечують потенційну можливість розробки, виробництва, впровадження й продажу нових технологій; індекс виробничого потенціалу (PC), який дає змогу оцінити матеріальні й людські ресурси, що забезпечують виробництво й ефективність високотехнологічної продукції; показник технологічного стану виробництва й експорту високотехнологічних продуктів (TS).

4) *Методика Всесвітнього банку* в рамках програми «Знання для розвитку» (Knowledge for Development – K4D) оцінює готовність і можливості тієї або іншої країни до переходу на інноваційну модель розвитку [11–13].

Методика K4D передбачає комплекс із 80 показників, які дають змогу порівнювати окремі показники різних країн, а також середні показники, що характеризують групу країн.

У складі системи з 80 змінних є кілька показників, які визначають загальні економічні результати конкретної країни й дають змогу визначити, наскільки ефективно та або інша економіка використовує знання для свого відтворення. Порівняння можна здійснювати як за окремими, так і за агрегованими показниками, які характеризують ключові характеристики інноваційного розвитку.

За допомогою цих показників визначають, наскільки ефективно та або інша економіка використовує знання для свого відтворення. Дана система показників використовується лише для попередньої оцінки стану економіки тієї або іншої країни. При цьому може оцінюватися динаміка певного показника або комплексу показників, можуть також порівнюватися показники різних країн.

Крім цієї досить громіздкої системи показників існує система базових показників (Basic Scorecard), в якій згруповані 14 основних показників у чотири групи (рис. 1), що характеризують інституціональний режим економіки, освіти, інновації та інформаційні й комунікаційні технології [13–16]:

- *інституціональний режим*, який мотивує ефективно використання існуючого і нового знання і розвитку підприємництва;

- *ступінь освіченості населення* і наявність у нього навичок щодо створення, розподілу і використання знань;

- *інформаційно-комунікаційні технології*, які сприяють ефективному розповсюдженню, тиражуванню, аналізу і переробці інформації;

- *національна інноваційна система*, яка включає в себе фірми, дослідницькі установи, центри, університети, консультаційні та інші організації, що сприймають і адаптують глобальне знання для місцевих потреб і створюють нове знання і засновані на ньому нові технології.

Зокрема, в групі, що характеризує інновації, враховуються показники, які відображають успішність зв'язків бізнесу з науковими установами, університетами, бібліотеками, дослідницькими центрами, лабораторіями, інноваційними центрами, різними професійними об'єднаннями. Інновації вимірюються за допомогою трьох показників: кількість науковців, зайнятих у сфері НДДКР; кількість зареєстрованих у США патентів; кількість опублікованих статей у науково-технічних журналах.

У рамках системи базових показників також використовуються два агрегованих показники, які характеризують економічні й соціальні результати розвитку країни: річний темп зростання ВВП і індекс розвитку людського потенціалу.

Програма K4D пропонує також два зведених індекси – індекс економіки знань і індекс знань.

Індекс економіки знань (IE3) – це середня величина з чотирьох індексів: інституціонального режиму, освіти, інновацій, інформаційних технологій і комунікацій.

Індекс знань (I3) – це середня величина лише трьох індексів: освіти, інновацій, інформаційних технологій і комунікацій.

Кожний із цих чотирьох індексів – це середня арифметична величина нормалізованих даних за показниками, що відображають ту або іншу групу. Ці індекси підраховуються для кожної країни, для груп країн і для всього світу в цілому.

У цілому зазначена методика надає можливість оцінити ефективність інноваційної сфери за системою як кількісних, так і якісних показників, погоджених із соціально-економічними результатами розвитку країни.

Аналіз показників світової економіки, заснованої на знаннях, дав змогу виявити пріоритетні (базисні) напрями для досягнення успіху: освіта; інновації; інституціональний режим економіки; індекс знань.

У більшості країн індекси ІКТ і знань перевищують індекс освіти. У свою чергу, індекс інновації також є вищим за індекс освіти й наближається до значення індексу знань. Індекс ІКТ вищий за індекс інновації та індекс інституціонального режиму економіки. Зростання індексу економіки знань визначається

ся базисним напрямом – освітою і не може бути нижчим від величини його показника. Інституціональний режим економіки незначно поступається індексу освіти, приблизно на 0,25 одиниць [14–16].

5) Показники, які щорічно друкуються ОЕСР, характеризують рівень і динаміку розвитку інноваційної економіки розвинутих країн і окремих країн, що розвиваються [17].

У системі індикаторів ОЕСР надані такі показники: питома вага високотехнологічного сектору економіки в продукції обробної промисловості й послугах; інноваційна активність; обсяг інвестицій у сектор знань (суспільний і приватний), включаючи витрати на вищу освіту, НДДКР, а також на розробку програмного забезпечення; розробка і випуск інформаційного та комунікаційного устаткування, програмного продукту й послуг; чисельність зайнятих у сфері науки й високих технологій і ін.

6) Формальні підходи до оцінки ефективності національної інноваційної системи (НІС), які розроблюються окремими дослідниками, виходячи з авторського розуміння сутності й результативності інноваційної системи [3].

Щодо показників оцінки результативності інноваційної діяльності, то в період переходу до суспільства, заснованого на знаннях, у найбільш розвинутих країнах і в окремих великих високотехнологічних фірмах для кількісної оцінки результативності науки й ефективності інноваційної системи починають використо-

вувати нову систему показників. В її основі – зіставлення показників, які характеризують вхід і вихід інноваційної системи і її внутрішню структуру.

За даними досліджень російських учених, для кількісної оцінки результативності науки варто використовувати показники, що характеризують вхід інноваційної системи (співвідношення витрат на НДДКР до величини ВВП, чисельність персоналу, зайнятого дослідженнями й розробками тощо) і її вихід (кількість зареєстрованих заявок на патенти й корисні винаходи, а також наукових публікацій, обсяг інноваційної продукції тощо). Зокрема, кількість виданих заявок на винаходи й корисні моделі є найважливішою характеристикою результативності сфери НДДКР і інноваційної діяльності в цілому. Дослідження здійснювалося в трьох напрямках: для окремих країн, закордонних фірм і галузей, регіонів Росії [18–20].

Аналіз показав, що визначальним фактором для інноваційного зростання є рівень витрат на НДДКР. Так, аналіз залежності патентних заявок резидентів від величини витрат на НДДКР під час розрахунку за паритетом купівельної спроможності (ПКС), проведеним за допомогою економетричного моделювання для 19 країн – країн ОЕСР, Росії й Китаю, показав, що ця залежність є прямо пропорційною. Це означає, що кількість патентних заявок і відповідно отриманих патентів, підготовлених резидентами (тобто інноваційна активність), безпосередньо залежать від обсягу витрат на НДДКР [20]. Регресійний аналіз показав, що кіль-

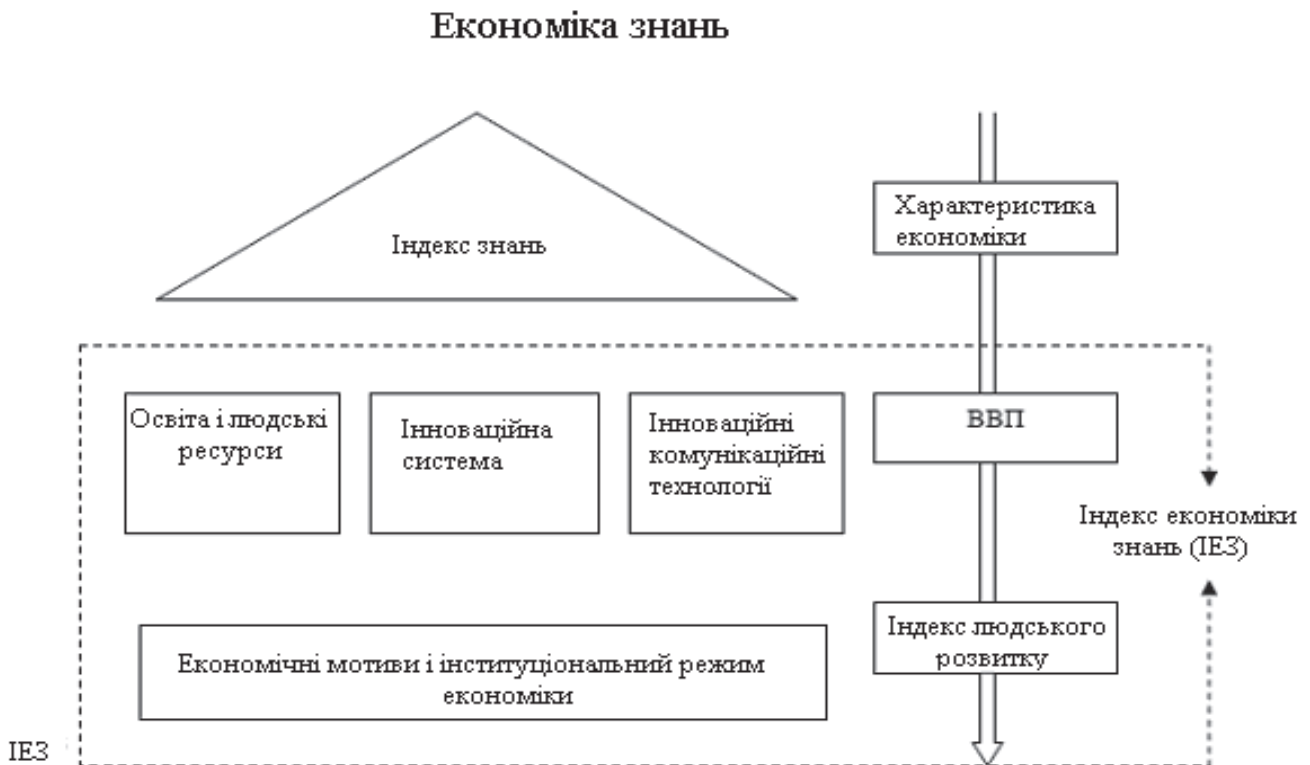

Рис. 1. Структура показників вимірювання економіки знань

кість виданих заявок на винаходи й корисні моделі з високим рівнем значимості залежить від внутрішніх витрат на дослідження й розробки для всіх груп регіонів, а також від факторів, що характеризують інноваційний потенціал, зокрема: від чисельності персоналу, зайнятого дослідженнями й розробками; дослідників з ученими ступенями; зайнятих в освіті тощо.

Аналогічні висновки отримані і в результаті бібліометричного аналізу [21]

Надані системи показників не враховують ряд факторів, характерних для ринків, що розвиваються (наприклад, рівень розвинутої інноваційного законодавства, пріоритети державної влади з питань інноваційного розвитку й ін.), які накладають обмеження на стимулювання інноваційної діяльності, оскільки спрямовані переважно на оцінку інноваційного потенціалу розвинутих країн. У цьому випадку, крім традиційних показників, доцільно розраховувати ряд індикаторів, що оцінюють результативність інноваційних процесів, які впливають на соціально-економічний розвиток країни (окремих регіонів). Це, зокрема: частка інноваційної діяльності в економіці регіону; показник соціально-економічної корисності інновацій; частка інновацій у бюджеті регіону (країни) тощо. Однак розрахунок і аналіз таких показників на практиці обмежений як нестачею відповідної інформації (особливо в регіональному розрізі), так і відсутністю власне методики їхнього розрахунку в розрізі основних складових інноваційного потенціалу. Відсутнє також наукове обґрунтування необхідної й достатньої кількості і складу показників, за якими визначають інноваційний потенціал [4; 5].

Для створення інноваційного середовища найбільше значення мають організації, в яких здійснюються наукові дослідження і розробки, включаючи всі стадії науково-виробничого циклу – від фундаментальних наукових досліджень до впровадження технологічних процесів або продуктів. Якість інноваційного середовища і результативність інноваційної діяльності в значній мірі залежать від структури організацій, де виконуються наукові дослідження і розробки, від забезпечення неперервності усього циклу досліджень – від фундаментальних до проведення прикладних досліджень, дослідно-промислових і впроваджувальних робіт [22; 23].

Інновації стали домінуючим фактором, при цьому джерела інновацій змістилися від традиційних НДІ, КБ і відповідних відділів НДДКР до споживачів продукції, до відділів маркетингу. Інновації в сучасному світі перестали бути лінійним процесом – від фундаментальних досліджень до прикладних розробок і досвідченого виробництва. Рівнозначними джерелами інноваційних ідей сьогодні стали й логіка технологічного розвитку, і потенційний ринок [24].

В основі інноваційного потенціалу тієї або іншої

господарської системи лежать сукупність наукових знань, інновацій, що перебувають у різних стадіях науково-відтворювального циклу; невикористовувані резерви техніки, технологій, кадрових ресурсів і організаційних процесів у діючому виробництві; нефункціонуючі запаси нових техніко-технологічних засобів; творчий потенціал колективу [23]. Для виявлення інноваційної компоненти в діяльності наукових організацій було проведено соціологічне дослідження, яке засвідчило, що наукові організації у своїй діяльності не обмежуються безпосередньо дослідницькою сферою, в ній все більш чітко проявляється інноваційна направленість. Про це свідчить розподіл відповідей на питання про те, які стадії науково-інноваційного процесу здійснює організація (рис. 2) [25].

Ступінь інноваційності результатів досліджень і розробок та існування попиту на них з боку реального сектору є одним із критеріїв ефективності інвестування науково-дослідної діяльності. Як свідчить світовий досвід, інвестування в науково-дослідну діяльність є одним із шляхів поширення технологічних нововведень і підвищення продуктивності виробництва в усіх розвинутих країнах світу. В розрахунок на одиницю витрат середня віддача від інвестицій у науково-дослідну діяльність становить приблизно 50% і є значно вищою від рівня ефективності інвестицій у реальний сектор (приблизно 10%). У багатьох галузях віддача від досліджень становить 30 – 80%.

Висновки. Показники оцінки ефективності інноваційної сфери є насамперед відображенням тих умов, в яких вона формується й розвивається. Аналіз світового досвіду й наукової літератури з проблем формування результативної інноваційної системи та різних методик оцінки рівня ефективності інноваційної діяльності в економічній системі дав змогу виділити сукупність основних індикаторів, які можуть скласти загальну картину рівня й умов розвитку інноваційної системи на макрорівні, а саме: це показники досягнутого рівня науково-технічного розвитку; якісні показники розвитку ринкових інститутів і законодавства; освітній рівень трудових ресурсів; фінансові показники; показники передачі і використання знань; кількісні і якісні показники економічного зростання.

За експертними оцінками, однією з основних проблем української науки є відсутність інноваційної системи, виробничого застосування наукових розробок. Стимує розвиток науки низький попит вітчизняної промисловості на інновації в цілому. Крім того, досягнення української науки, не в останню чергу через нез'ясованість питання щодо інтелектуальної власності й складності та тривалості процедури її захисту, недостатньо підготовлені для введення в господарський обіг.

Від ефективності функціонування сфери досліджень і розробок і насамперед від темпів і якості пе-

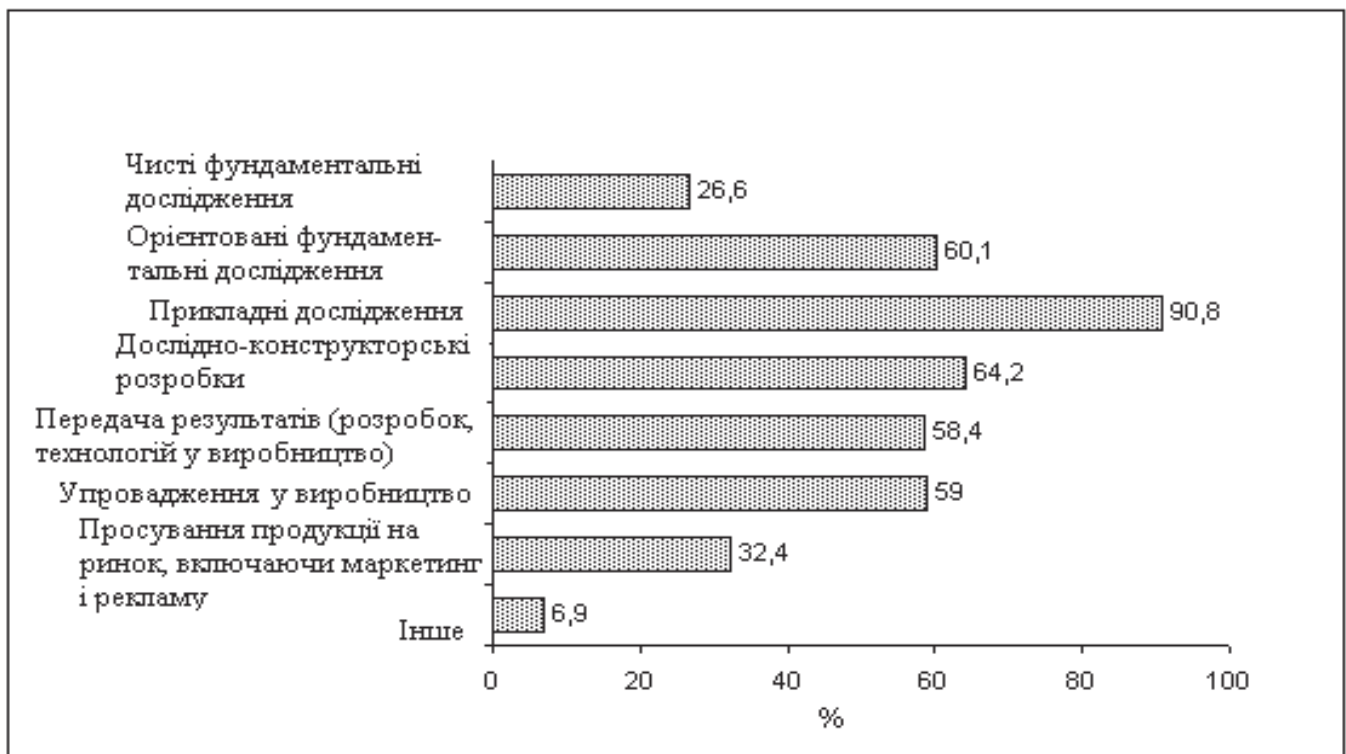

Рис. 2. Стадії науково-інноваційного процесу, %

редачі результатів наукових досліджень і розробок у виробництво здебільшого залежить успіх переходу до інноваційної моделі розвитку економіки країни.

Аналіз економічного розвитку країн-лідерів показує, що можливість їхнього входження в першу десятку забезпечило їм своєчасне залучення в економіку саме інноваційного чинника. Відомо, що інноваційна діяльність пов'язана передусім з можливістю отримання окремими суб'єктами господарювання конкурентних переваг в умовах сучасного ринку. Отже, саме економічна складова має домінувати під час формулювання та оцінювання кінцевих результатів інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Садков В. Г. Уровень инновационности общественного развития (методологические аспекты) / В.Г. Садков, Т.Н. Карпухина и др. // *Инновации*. – 2002. – № 9. – С.101-102.
2. Косенков Р. А. Анализ инновационных факторов развития региона / Р.А. Косенков, В.Н. Цыганкова // *Инновации*. – 2002. – №9. – С. 81-85.
3. Александрова Е. Н. Методические подходы к оценке эффективности функционирования инновационной сферы на макроуровне / Е. Н. Александрова, О. А. Салмина // *Фундаментальные исследования*. – 2008. – №6 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.rae.ru
4. Шевченко И. В. Инновационная экономика: вопросы теории и основные тенденции развития / И.В. Шевченко, Е. Н. Александрова // *Финансы и кредит*. – 2005. – № 14 (182). – С.15.

5. Шевченко И. В. Оценка инновационного потенциала национальной экономики / И. В. Шевченко, Е. Н. Александрова // *Финансы и кредит*. – 2005. – № 33 (201). – С. 10.
6. Global Competitiveness Report 2007–2008. World Economic Forum, 2007 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.weforum.org/en/initiatives>
7. European innovation scoreboard 2007. – Comparative analysis of innovation performance. – February 2008 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nordforsk.org/_img/european_innovation_scoreboard_2007.pdf
8. National Science Board. 2008. Digest of Key Science and Engineering Indicators 2008 (NSB-08-2). Arlington, VA: National Science Foundation [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nsf.gov/statistics/digest08>
9. Бекетов Н. Государственная политика инноваций / Н. Бекетов // *Экономист*. – 2004. – №9. – С. 64–70.
10. Нестеренко Ю. Мировой опыт формирования национальных инновационных систем и проблемы России / Ю. Нестеренко // *Проблемы теории и практики управления*. – 2006. – №1. – С. 81–87.
11. Knowledge for Development Program [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.worldbank.org/wbi/knowledgefordevelopment
12. The Knowledge Economy, the KAM Methodology and World Bank Operations / Derek H. C Chen and Carl J. Dahlman // *World Bank Institute Working Paper No. 37256 / October 19, 2005* [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://siteresources.worldbank.org/KFDLP/Resources/KAM_Paper_WP.pdf
13. Гапоненко А. Контуры наукоемкой экономики / А. Гапоненко // *Экономист*. – 2005. – №10. – С. 56-66.

14. Ваганян О. Г. Сопоставительный анализ показателей экономик, основанных на знаниях, формируемых в США, Европе и России / О. Г. Ваганян, А. Л. Гапоненко // Актуальные проблемы Европы: Сб. науч. тр. №2: Европа: Переход к обществу знаний? / Ред. кол.: Т. Г. Пархалина и др. М., 2007. – Изд. ИНИОН РАН [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://kniga.ru/books/item/in/333907>

15. Ваганян О. Инструмент инновационной политики в экономике, основанной на знании (к менеджменту интеллектуального капитала российских и европейских инновационных центров). – 2006-2007 / О. Ваганян [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.iatr.am/vahanyan/articles/ruseurop_new.pdf

16. Ваганян О. Сопоставительный анализ показателей экономик, основанных на знании, формируемых в Армении и Европе. – 2006 / О. Ваганян [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.iatr.am/news/rating/WBArm.pdf

17. OECD Science, Technology and Industry Outlook 2008 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.oecd.org/sti/outlook

18. Инновационный менеджмент в России: Вопросы стратегического управления и научно-технологической безопасности / В. Л. Макаров, А. Е. Варшавский, В. С. Сутягин и др. – М.: Наука, 2004. – 879 с.

19. Усольцев Е. Инновационный менеджмент: постановка задачи в рамках обобщенной модели / Е. Усольцев // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 11. – С. 85–92.

20. Варшавский А. Е. Анализ проблем развития и результативности основных элементов национальной инновационной системы с использованием моделирования / А. Е. Варшавский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: mce.biophys.msu.ru/archive/doc.pdf

[archive/doc.pdf](http://mce.biophys.msu.ru/archive/doc.pdf)

21. Варшавский А. Е. О результативности научной деятельности Российской академии наук (оценки на основе анализа количества научных публикаций и индекса цитирования) / А. Е. Варшавский, В. А. Маркусова // Концепции. – 2006. – №2 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: mce.biophys.msu.ru/archive/doc21856/doc.pdf

22. Долішній М. І. Інноваційне середовище регіонів України: стан і проблеми розвитку / М. І. Долішній, О. В. Караванський // Актуальные вопросы развития инновационной деятельности: Материалы IX Международной научно-практической конференции. – Симферополь 2004 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.nbu.gov.ua/elib/Crimea/conf_2005/texts/ix_konfer.pdf

23. Матвейкин В. Г. Инновационный потенциал: современное состояние и перспективы развития / В. Г. Матвейкин, С. И. Дворецкий, Л. В. Минько, В. П. Таров, Л. Н. Чайникова, О. И. Летунова. – М.: «Изд-во Машиностроение-1», 2007. – 284 с. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.tstu.ru/education/elib/pdf/2007/dvorez.pdf

24. Проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи», який було направлено на розгляд Кабінету Міністрів України листом Держінвестицій від 15.10.2008 року № 2691/01-06-1-3-03 // <http://www.in.gov.ua>

25. Зубова Л. Г. Характеристика деятельности научных организаций: направленность, результативность, общая оценка. По результатам социологического исследования / Л. Г. Зубова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.polit.ru/research/2007/03/21/sciorganization.html>

УДК 303.725.37:339.9:316.32

РОЛЬ ИНФОРМАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ СОВРЕМЕННОЙ МИРОВОЙ ПОЛИТИКИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Р. Касумов

Современный мир, который изучает мировая политика, сложно и противоречиво складывался на протяжении тысячелетий. Ныне цивилизация вступает в новый этап развития. По существу речь идет о таких новых формах и процессах международного общения и сотрудничества, которые способны изменить устоявшиеся представления о настоящем и будущем че-

ловечества. С другой стороны, современный мир, несмотря на его глубокую противоречивость, представляет собой определенную целостность, взаимозависимость и взаимосвязь различных его частей. Это требует активного мирного сосуществования различных стран, их сотрудничества, политического решения острых проблем, предотвращения возможности возникновения ядерной катастрофы. Стремительный научно-технический прогресс последних лет придает обществу качественно новое состояние, когда радикально меняется производство, а следом за ним и многие другие сферы человеческой деятельности. Это придает новый характер отношениям между государствами [3, с. 5]. В этих процессах огромную роль играют информация и информационные технологии.